

De Nederlandsche Dialectstudie in 1932 (1)

door L. GROOTAERS,
Docent aan de Universiteit te Leuven.

I. Bibliographie. — In deze *Handelingen* verscheen het jaarlijksch bibliographisch overzicht van L. GROOTAERS onder den titel *De Nederlandsche Dialectstudie in 1931* (2). Voor de bibliographie van de dialecten was van groot belang de tentoonstelling die bij gelegenheid van het 11^e Vlaamsch Philologencongres werd ingericht door het Seminarie voor Vlaamsche dialectologie van de Gentsche Universiteit onder leiding van Prof. Dr. E. BLANCQUAERT ; deze bracht hierover een interessant geïllustreerd verslag uit in deze *Handelingen* : *Een Tentoonstelling voor Nederlandse Dialektologie te Gent op 1, 2 en 3 April 1932* (3).

II. Publicaties van algemeenen aard. — Voor dialectologen wordt de *Historiese Grammatika van het Nederlands* door M. SCHÖNFELD meer en meer onmisbaar : in 1932 verscheen hiervan een 3^e druk (4). Met voldoening vernemen de dialectologen uit de inleiding dat « dit boek

(1) De publicaties, waarvan de titels in dit bibliographisch overzicht zonder jaartal worden vermeld, verschenen in 1932.

(2) *Handelingen van de Kon. Commissie van Toponymie en Dialectologie*, VI, 179-186.

(3) *Handelingen*, VI, 167-178 (met 3 platen).

(4) Zutphen, Thieme.

het meeste profijt had van de dialectgeografiese onderzoekingen ».

In het *Album Vermeylen* (1) schreef J. MANSION een zeer leerrijke synthetisch opstel over de bestanddeelen van onze taal : *Waarom bestaat er eene Nederlandsche taal?* (blz. 444-451).

Dialectstudie en Folklore (2) is de titel van een opstel van E. BLANCQUAERT over de betrekkingen tusschen deze nauw verwante wetenschappen.

III. Klank- en vormleer. — Eindelijk bezitten we een wetenschappelijke beschrijving van het Nederlandsche dialect dat te Brussel wordt gesproken ; G. MAZEREEL heeft met zijn *Klank- en Vormleer van het Brusselsch dialect met zijn plaatselijke verscheidenheden* (3) al de neerlandici aan zich verplicht : zijn uitgangspunt vormt het dialect van Elsene.

J. J. GIELEN zet zijn in deze *Handelingen* (IV, 233) reeds genoemde Zeeuwsche studies voort (4). *Het verschijnsel der G-H-wisseling* bestudeert hij thans aan de hand van kymograaf-curven, in het Gentsche phonetisch laboratorium opgeteekend en komt tot het besluit dat de *g*- en *h*-articulaties door de Zeeuwen onmogelijk uit elkaar kunnen gehouden worden. Verder gaat hij de geographische verspreiding van het verschijnsel na en tracht er een psychologische verklaring voor te vinden.

In een zeer uitvoerige en nauwgezette studie onderzoekt G. G. KLOEKE aan de hand van uitvoerig oorkondenmateriaal (vooral SIPMA'S *Oudfriesche Oorkonden*) *Die Aussprache des germ. û im Altwestfriesischen* (1).

(1) Brugge, Ste-Katharina-Drukkerij.

(2) *Oostvlaamsche Zanten*, VII, 3 vgg.

(3) Gent, Koninkl. Vlaamsche Academie.

(4) *Tijdschriften voor Taal en Letteren*, XX, 105-115.

(5) *Teuthonista*, VIII, 129-170.

De Skandinavische geleerden hebben altijd de grootste belangstelling voor het Friesch aan den dag gelegd; voor de tweede maal verschijnt van de hand van E. LÖFSTEDT een reeks opstellen over Friesche dialecten: *Zwei Beiträge zur friesischen Sprachgeschichte* (1).

W. DE VRIES heeft het dezelfde dialecten in zijn kort stuk aan de vorming van de verkleinwoorden gewijd: tk > tj in het Noordfries (2).

J. JACOBS heeft een Brabantsche oorkonde ontleed en deelt hierover bijzonderheden mede uit klank- en vormleer van dezen dialectisch gekleurden tekst: *Een litteraire Brusselsche tongval uit de 13^e eeuw* (3). Zeer terecht wijst schr. op het groote nut voor de taalkunde van de studie der niet-letterkundige bronnen.

D. WEHRENS deelt eenige bijzonderheden uit klank- en vormleer mede onder den titel: *Het dialect van Meerssen* (4).

R. GHESQUIÈRE zet zijn reeks *Kenmerken van 't Westvlaamsch* voort (5): ditmaal gaat het over de « Uitsprake ».

IV. **Syntaxis.** — In het nieuwe populair-wetenschappelijke tijdschrift *Onze Taaltuin* dat sedert Mei 1932 verschijnt onder redactie van J. VAN GINNEKEN en G. S. OVERDIEP (6) publiceert deze laatste een paar opstellen over het belang van de studie der syntaxis van de dialecten: *Syntaxis en Dialectstudie* (7); hij wenscht vooral tot verder onderzoek aan te sporen. Dezelfde rubriek wordt voort-

(1) *Lunds Univ.-Arsskrift. N. F. Avd. 1. Bd. 28*; de vroegere publicatie die we in ons vorig overzicht hadden moeten vermelden verscheen in dezelfde *Arsskrift*, 1931, en heette *Nordfriesische Dialektstudien* (*Die nordfries. Mundart des Dorfes Ockholm und der Hallingen*).

(2) *Tijdschrift voor Ned. Taal en Letterk.*, II, 10-15.

(3) *Verslagen en Meded. van de Kon. Vl. Acad.*, Jan., 11-21.

(4) *Eigen Volk*, IV, 36 vgg.

(5) *Biekorf*, XXXVIII, 79-82.

(6) Rotterdam, Brusse.

(7) *Onze Taaltuin*, I, 23-27, 46-52.

gezet door G. A. VAN ES die interessante bijdragen levert o. a. tot de studie van de betoning (met kymograafcurven (1).

V. Dialectgeographie. — De *Dialecten-Commissie der Kon. Akademie van Wetenschappen* gaf haar verslag over 1932 uit (2) : wij vermelden het onder deze rubriek omdat de werkzaamheden der commissie totnogtoe vooral het dialectgeographisch onderzoek hebben gegolden. In 1932 werd een tweede vragenlijst uitgestuurd : deze gold de studie van de *a*-klanken en was gebaseerd op de vroegere door het Kon. Aardrijkskundig Genootschap vervaardigde lijst.

Van zeer actueel belang zijn de dialecten van de visschersdorpen langs de Zuiderzee ; binnenkort zullen ze immers grondige wijzigingen ondergaan. Daarom zullen de dialectologen met genoegen vernemen dat G. G. KLOEKE hierover een aanzienlijk materiaal heeft ingezameld, waarvan een eerste proef verscheen : *De tongvallen langs de Zuiderzeekust en op de eilanden* (3). Met dit onderzoek hangt samen het opnemen van een sprekende film over het dialect van Bunschoten-Spakenburg onder de wetenschappelijke leiding van G. G. KLOEKE ; dit is pionierswerk op taalkundig gebied (4) ; voor de studie van de gesproken taal is de gelijktijdige photographische en microphonische opname een ideaal experimenteermiddel. De klankfilm zal hier heelemaal de phonograafplaat verdringen.

Over de noodzakelijkheid van het vastleggen van het

(1) *Onze Taaltuin*, I, 89-93, 122-128, 169-175.

(2) Centraal Bureau voor Nederl. en Friesche Dialecten (Kloveniersburgwal, 29), Amsterdam.

(3) Verschenen (blz. 141-156) in *De Zuiderzee. Een herinneringswerk*. Amsterdam, Holkema en Scheltema. 1932.

(4) Zie *Neerlandia*, XXXVI, 150-151.

gesproken woord door de moderne techniek, leze men ook het opstel van E. BLANCQUAERT, *Fonothek en Klankfilm voor Literatuur- en Taalwetenschap* (1). W. DE VRIES brengt materiaal samen uit alle hoeken van het Nederlandsche taalgebied in zijn opstel: *Iets over grm. î en û te onzent* (2); hij bestrijdt weer de theorieën van KLOEKE.

Tegen denzelfden richt hij een *Slotwoord over oe/uû, enz.* (3) alsook zijn opstel *Over Deminutiva in en nabij Overijsel* (4).

De veelomstreden *oe/uû*-quaestie wordt insgelijks besproken, ditmaal hoofdzakelijk in plaatsnamen in M. SCHÖNFELD'S *Oe-relikten in Holland en Zeeland* (5).

In den feestbundel opgedragen aan C. BORCHLING schrijft G. G. KLOEKE onder den titel *Zum Ingwäonismenproblem* (6) over de verschillende vormen van het pronomen *ons* en behandelt o. a. de vraag van het verdwijnen der nasaal uit *ons* ins sommige gebieden.

Een nieuwe woordgeographische studie levert J. L. PAUWELS met behulp van het materiaal der Zuidnederlandsche Dialectcentrale over *De hark in de Zuidnederlandsche Dialecten* (7).

J. VAN GINNEKEN geeft sedert Mei 1932 in ieder der nummers van *Onze Taaltuin* een taalkaartje van het geheele Nederl. taalgebied: tot December verschenen de kaarten *asch* (blz. 28), *broeder* (blz. 81), *dêur* (blz. 191), *groen* (blz. 113), *pakken* = grijpen, nemen (blz. 43), *put* (blz. 148), *vuur* (blz. 218) en *zoon* (blz. 251); jammer genoeg wordt niet vermeld naar welk materiaal de kaarten

(1) *Album Vermeylen*, 364-370.

(2) *Tijdschrift voor Nederl. Taal en Letterk.*, LI, 245-269.

(3) *Leuvense Bijdragen*, XXIV, 106-118.

(4) *Tijdschrift voor Nederl. Taal en Letterk.*, LI, 34-48.

(5) *Meded. van de Kon. Akad. van Wetenschappen te Amsterdam*.

(6) *Niederdeutsche Studien*, Neumünster i. Holstein, Wachholtz, 338-366.

(7) *Handelingen*, VI, 153-1666.

zijn geteekend, zoodat een beoordeeling van hun wetenschappelijke betrouwbaarheid onmogelijk is.

Dezelfde schrijver publiceert in den 2^{en} druk van *De Regenboogkleuren van Nederlands Taal* (1) twee taalkaartjes : de eerste is de *aardappel*-kaart, met een enkele niet noemenswaardige toegevoegde bijzonderheid (met dezelfde conventionele teekens) *n a g e t e e k e n d* (2) naar de kaart door L. GROOTAERS voor het eerst gepubliceerd in 1926 (3). Tegenover blz. 16-17 van hetzelfde werk komt ook een mooie *muis*-, *huis*- en *ijs*-kaart voor « Naar G. KLOEKE, W. DE VRIES en J. LEENEN » (4).

B. MARTIN zet zijn Kontinentaal-Germaansche woordkaartenreeks voort. Nr. XI behandelt *Die Füssbank* (5).

Van belang voor den invloed van het Nederlandsch buiten de grenzen van ons taalgebied zijn de studies van H. BUNNING, *Niederländisches im Bremischen* (6) en W. MITZKA, *Das Niederländische in Deutschland* (7).

Een bijzondere plaats dient ingeruimd te worden aan het opstel van J. GRAULS, *Een uitstapje naar het Walenland* (9), waarin schr. in de eerste letters van J. HAUST's *Dictionnaire Liégeois* (9) de wisselwerking van Waalsch en

(1) In samenwerking met J. ENDEPOLS. 's Hertogenbosch, Malmberg.

(2) Dus niet bewerkt zooals op blz. 232 staat aangegeven ; zelfs indien het bewerking was, geschiedde deze nog zonder toelating en buiten kennis van den auteur.

(3) En niet oorspronkelijk verschenen in « LECOÛTERE-GROOTAERS, Inleiding tot de Taalkunde, 1931 ». Deze 3^e druk verscheen trouwens in 1926.

(4) Zie hierover het protest van G. G. KLOEKE bij zijn *ons*-kaart (*Zum Ingväonismenproblem*, zie hierboven, blz. 217).

(5) *Teuthonista*, VIII, 109-110.

(6) *Korrespondenzblatt d. Ver. f. niederd. Sprachforschung*, XLV, 21-24.

(7) *Niederd. Studien (Festschrift C. Borchling)* 207 vgg.

(8) *Handelingen*, VI, 121-152.

(9) Dit prachtige dialectwoordenboek, is thans volledig verschenen bij Vaillant-Carmanne te Luik (XXXII-736 blz.). Een uitvoerige inleiding en registers maken het werk nog bruikbaar voor germanisten zoowel als voor romanisten.

Limburgsch nagaat : de rijke oogst met behulp van een klein deel van den Luikschen woordenschat ingezameld, toont voldoende aan dat langs beide zijden van de taalgrens nog oneindig veel te ontdekken is (1).

VI. Woordenschat. — Op lexicographisch gebied moeten we weer in de eerste plaats wijzen op de werkzaamheden van Mej. H. C. M. GHIJSEN, de secretaresse van de *Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectonderzoek*; met haar vragenlijsten (2) heeft ze thans ongeveer een derde van het alfabet bewerkt.

Voor Noord-Nederland moeten we verder nog de volgende kleine bijdragen vermelden : J. VAN LESSEN schrijft over een paar Groninger woorden die « kokinje, suikerspek » beteekenen, nl. *Kakeichie*, *Klakkooi*, *Kak(k)adoris* (3). A. SCHILLINGS deelt onder den titel *Het Dialect van Weert* (4) een lijst spreekwoorden en gezegden mede.

G. DE GRAAF levert een paar bijdragen tot de kennis van *Het Wieringer dialect* (5) en *Tulen en Sammeltjes* (6).

J. H. P. JACOBS klaagt over het verarmen van het Maastrichtsch dialect en stelt de vraag : *Wat gebeurt er met het Maastrichtsch?* (7).

Ten slotte moet nog het grondige werk vermeld worden van J. G. M. MOORMANN, *De Geheimtalen. Een studie over de geheimtalen in Nederland, Vlaamsch-België, Breyell en*

(1) De belangrijke feuilletons over *Friesche Dialectgeographie* door J.-J. HOF in het *Leeuwarder Nieuwsblad* gepubliceerd verschenen begin 1933 in boekvorm (Den Haag, Nijhoff) en zullen daarom in het volgend overzicht aangekondigd worden.

(2) *Vereenigingsnieuws*, n° 14 en vgg.

(3) *Tijdschrift voor Nederl. Taal en Letterkunde*, LI, 91-95.

(4) *Eigen Volk*, IV, 56 vgg.

(5) *Ibid.*, IV, 54 vgg.

(6) *Ibid.*, IV, 176 vgg.

(7) *Ibid.*, IV, 126 vgg.

Mettingen (1), waarin de dialectoloog veel zal vinden dat kan bijdragen tot de opheldering van dialectpuzzles.

In Zuid-Nederland vestigen we de aandacht op de volgende opstellen :

D. VAN COPPENOLLE schrijft in aansluiting bij een vroegere toponymische studie over den naam van *De Kattestraten* (2) over de etymologie van *Kweddelen*, *Keddelen*, *Kettels* (3). R. FONCKE, *Uit het Mechelsch dialect*, zet zijn verzameling woorden en uitdrukkingen voort (4) A. VAN DIJCK heeft het over *Volksgebruiken, volksrijmpjes en gezegden uit het Maasland* (5), alsook over *Telzegsgels uit Leut* (6).

J. DE LANGHE geeft een reeks namen van schelpdieren in de dialecten van de kuststreek : *Schelpen en Karkolen* (7) en bespreekt de varianten van een woord uit een kinderrijmpje : *Permutteltje* (8).

In BIEKORF verschijnt allerlei lexicographisch *Kleiner Werk* dat we hier niet afzonderlijk kunnen opsommen.

Veel merkwaardige dialectwoorden zijn te vinden in de uitvoerige studie van *De Folklore van het rundvee* door J. WOUTERS, H. PAUWELS, P. LINDEMANS en R. MERTENS bewerkt (9).

Enkele dialectwoorden worden insgelijks medegedeeld door A. H. VAN DIJCK in zijn kort stuk over *De folklore van de koffie in Everbeek* (10).

(1) Zutphen, Thieme, 1932. XVI-436 blz.

(2) *Verzamelde opstellen* (Hasselt, Crols) VII, 209 vgg.

(3) *Ibid.*, VIII, 141 vgg.

(4) *Mechlinia*, X, passim.

(5) *Limburg*, XIV, 58 vgg.

(6) *Ibid.*, XIV, 89 vgg.

(7) *Bickorf*, XXXVIII, 129-134.

(8) *Ibid.*, XXXVIII, 326-327.

(9) *Eigen Schoon en de Brabander*, XV, 155-160, 183-187, 219-224, 279-288, 315-342.

(10) *Oostvlaamsche Zanten*, VII, 31-32.

J. GRAULS levert een bijdrage tot de geschiedenis van de Zuidnederlandsche literatuurtaal, *Over de hedendaagsche Zuidnederlandsche schrijftaal* (1), waarbij natuurlijk de rol van het dialect bij de behandelde schrijvers wordt besproken.

VII. Teksten. — Voor de historische studie van de dialecten zijn vooral goed gelocaliseerde niet-letterkundige teksten van belang. Daarom moeten hier de volgende teksuitgaven genoemd worden : L. GOEMANS, *Eene onuitgegeven Leuvensche kroniek van 1792 tot 1829* (2) en J. GESSLER, *Voor de Geschiedenis van het Limburgsch Dialect. Afscheidsbrief van een ter dood veroordeeld Tongersch soldaat* (2 April 1693) (3).

Ten slotte vermelden we nog de volgende moderne dialectteksten : A. C. BOL-DENIJS, *Oude humor van het land. « De lappenbuk »* (West-Friesch) (4).

C. ELDERINK, *Oons roggenverbouw* (dialect van Enschede) (5) en F. C. DOMINICUS, *Op een Zuidbevelandse oeve* (6).

-
- (1) *Album Vermeylen*, 285-298.
 - (2) *Album Vermeylen*, 387-392.
 - (3) *Leuvensche Bijdragen*, XXIV, 102-105.
 - (4) *Eigen Volk*, IV, 132 vgg.
 - (5) *Ibid.*, IV, 147 vgg.
 - (6) *Ibid.*, IV, 263 vgg.